

Museoalan ontologia MAO ja MuseoSuomen sisältötyö

Espoo City
Museum

Suvi Kettula, suvi.kettula@espoo.fi
Espoon kaupunginmuseo
Helsingin yliopisto
Helsinki Institute for Information Technology (HIIT)

Sisältö

- museoalan ontologian (MAO) muodostaminen
- muut MuseoSuomen ontologiat
- termien annotointi
- esinekorttien annotointi
- suositukset

Ontologian osat

Käsitteet (luokat)

Käsitteiden ominaisuudet (nimi, materiaali, valmistaja, valmistusaika...)

Ominaisuuksien arvot (literaali, yksilö tai luokka)

Yksilöt eli instanssit

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

Museoalan ontologia (MAO)

Käsitteet

- tekstiilialan käsitteet (esineet, materiaalit, tekniikat, työvälineet), n. 500
- +
- museoalan asiasanaston (MASA) käsitteet, n. 6000
- +
- ontologian kokoamisvaiheessa muodostetut uudet käsitteet (MASAan lisätyt käsitteet)
- +
- käsitteet Lahden ja Espoon kaupunginmuseosta sekä museovirastosta

Yhteensä n. 6700 käsitettä

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

...Sanastoja...

British Museumin tesaurukset

- Object Names Thesaurus
  - 33 pääluokkaa
- Material Thesaurus
  - organic
  - inorganic
  - processed materials

AAT Art & Architecture Thesaurus

- Paul Getty -säätiön thesaurus
- 7 pääluokkaa, 125 000 käsitettä

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupungin museo
HIIT

http://webapps.getty.edu/vow/AATHierarchy?find=&logic=AND&note=&lang=&fileObjectid=300000000

Research Tools / Vocabulary Databases
Art & Architecture Thesaurus On Line

AAT Hierarchy Display [NEW SEARCH](#)

[back to previous page](#)

[VIEW CHECKED RECORD\(S\)](#) [CLEAR ALL](#) [HELP](#)

Click icons (☐) to view the hierarchy. Check boxes to view multiple records at once.

- ☐ [Top of the AAT hierarchy](#)
- ☐ [Associated Concepts Facet](#)
- ☐ [Associated Concepts](#)
- ☐ [Physical Attributes Facet](#)
- ☐ [Attributes and Properties](#)
- ☐ [Conditions and Effects](#)
- ☐ [Design Elements](#)
- ☐ [Color](#)
- ☐ [Styles and Periods Facet](#)
- ☐ [Styles and Periods](#)
- ☐ [Agents Facet](#)
- ☐ [People](#)
- ☐ [Organizations](#)
- ☐ [Activities Facet](#)
- ☐ [Disciplines](#)
- ☐ [Functions](#)
- ☐ [Events](#)
- ☐ [Physical and Mental Activities](#)
- ☐ [Processes and Techniques](#)
- ☐ [Materials Facet](#)
- ☐ [Materials](#)
- ☐ [Objects Facet](#)
- ☐ [Object Groupings and Systems](#)
- ☐ [Object Groups](#)
- ☐ [Components](#)
- ☐ [Built Environments](#)
- ☐ [Furnishings and Equipment](#)
- ☐ [Visual and Verbal Communication](#)

MAO

- abstraktit käsitteet
- toimijat
- tapahtumat
- materiaalit ja aineet
- esineet
- arkisto- ja kirjastoaineisto
- organismit
- ympäristöt

[Back to top](#)

Luokituksia

- ◆ OCM Outline of Cultural Materials (Kulttu)
  - n. 100 pääkategoriaa, n. 1000 alikategoriaa
- ◆ SHIC Social History and Industrial Classification
  - 4 pääkategoriaa, 6000 alikategoriaa
    - ◆ Community life, Domestic and family life, Personal life, Working life
- ◆ R.G.Chenhall: Nomenclature for Museum Cataloguing. A System for Classifying Man-Made Objects
  - 11 pääkategoriaa, n. 7000 alikategoriaa

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

R.C.Chenhall esinejaottelun 11 pääkategoriaa

- ◆ Structures
- ◆ Building Furnishing
- ◆ Personal Artifacts
- ◆ Tools and Equipment
- ◆ Communication Artifacts
- ◆ Transportation Artifacts
- ◆ Art Objects
- ◆ Recreational Artifacts
- ◆ Societal Artifacts
- ◆ Packages and Containers
- ◆ Unclassified Artifacts

ESINEET (MAO)

aseet ja ampumatarvikkeet
astiat ja taloustarvikkeet
julkisen tilan esineet
kulkuneuvot ja kuljetusvälineet
sisustus
henkilökohtaiset esineet
lämmitykseen käytettävät esineet
maatalous- ja karjanhoitovälineet
koneet ja laitteet
puhtaanapitoon käytettävät esineet
pukineet ja tekstiilit
taideteokset
ulkokalusteet ja pihatarvikkeet
urheilu- ja pelivälineet
valaisuun käytettävät esineet
käsityöt
leikkikalut
yhteisölliset esineet
säilyttimet
pyyntivälineet
soittimet
työvälineet
muut esineet

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

...Luokituksia...

● Iconclass

- kuvallisen materiaalin luokitus
- alullepanija hollantilainen taidehistorian professori Henri van de Waal (1910-1972), Leidenin yliopisto
- 10 pääkategoriaa:
  - Abstract, Non-representational Art
  - Religion and Magic
  - Nature
  - Human being, Man in general
  - Society, Civilization, Culture
  - Abstract Ideas and Concepts
  - History
  - Bible
  - Literature
  - Classical Mythology and Ancient History
- alikategoriat merkitään notaatioilla esim. 46C125 = polkupyörä
- 28.000 kategoriaa ja 14.000 avainsanaa

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

MAOn muodostaminen

- MAOn suhteet ovat hierarkkisia yläluokka-alaluokka-suhteita (is a)
- n. 6000 käsiteestä saatiin automaattisen muunnoksen jälkeen n. 2600 "pääluokkaa"
- pääluokkien määrää "supistettiin" 8 luokkaan
  - käsitteistä erotettiin **esine**-luokan aliluokiksi esineitä kuvaavat käsitteet
  - tapahtumat, prosessit, toiminnot jne. kuvaavat käsitteet siirrettiin **tapahtumat**-luokan aliluokiksi
  - **materiaalit ja aineet** -luokan alle koottiin kaikki materiaaleihin, ruoka- ja nautintoaineisiin liittyvät käsitteet
  - **toimijat**-luokan aliluokiksi siirrettiin erilaiset ihmisryhmiä, olentoja, järjestöjä, laitoksia jne. kuvaavat käsitteet
  - lisäksi luotiin **arkisto- ja kirjasto-aineistot** -luokka, **ympäristöt**-luokka ja viimeisenä **organismit**-luokka (eläimet, kasvit, marjat...)
  - **abstraktit käsitteet** -luokkaan koottiin erilaiset aikaa, mittoja, oikeutta, taloutta jne. kuvaavat käsitteet

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

...MAO...

- valmis MASA-hierarkia jouduttiin joskus "purkamaan" ja jakamaan luokat eri luokkien aliluokiksi

- kellot
  - rannekello → ajanottolaitteet
  - kirkonkellot → merkinantolaitteet
  - kaulakello → kannettavat asusteet
  - sielunkellot → juhlat ja seremoniat
- värit
  - liturgiset värit --- abstraktit käsitteet
  - elintarvikevärit --- materiaalit ja aineet
  - tunnusvärit --- abstraktit käsitteet
- peilit
  - katupeilit --- katujen ja teiden esineet
  - piianpeilit --- sisustus
  - taskupeilit --- henkilökohtaiset esineet

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

..MAO...

- moniperintä = käsite voi kuulua moneen luokkaan samanaikaisesti
  - morsiuspuku = puku ja juhlapuku
  - metsästysase = ase ja pyyntiväline
- MASA-käsitteitä ei poistettu eikä käsitteiden nimiä muutettu
- uusia luokkia luotiin tarvittaessa (erityisesti annotointivaiheessa)
  - ryhmittelevät käsitteet
    - esim. abstraktit käsitteet -luokka
  - uudet indeksointikäsitteet
    - esim. alkoholijuoma

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

Muut ontologiat

- Toimijat
- Paikat
- Ajat
- Kokoelmat

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

20040308

toimijat- ontologia (käyttäjät, valmistajat)

MuseoSuomi
Suomen museal seuran verkkosivusto

Tuot haku | Ohjeet | Niihii hakulij kangerit | Tietoa ohjelmuks

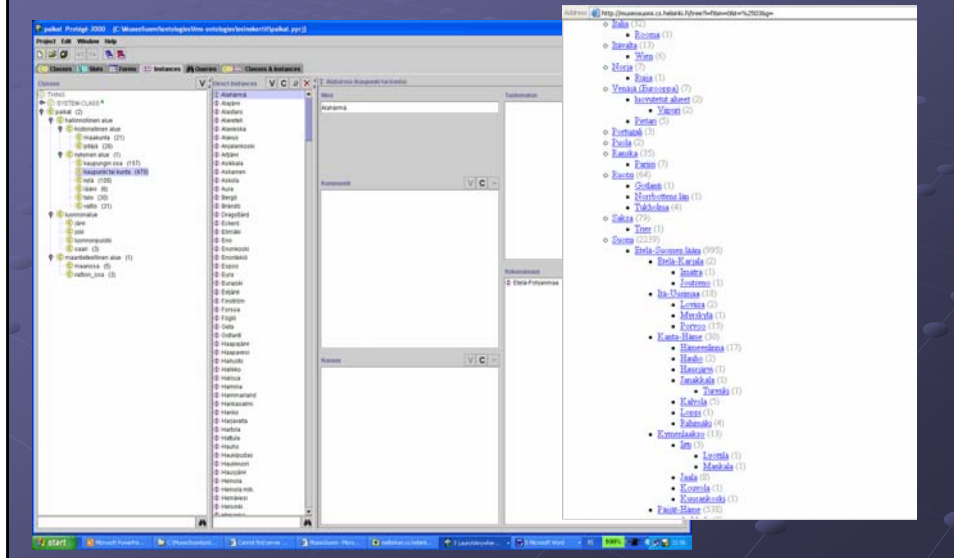
Vahvistajat (haku tuloksia)	Käyttäjät (haku tuloksia)
<ul style="list-style-type: none"> henkilöt (567), kaupungit (14), paikot (122), ajajat (5), 	<ul style="list-style-type: none"> henkilöt (1774), kaupungit (4), paikot (74), ajajat (6), ajajat (76)

20040308

paikat-ontologia (käyttöpaikat, valmistuspaikat)

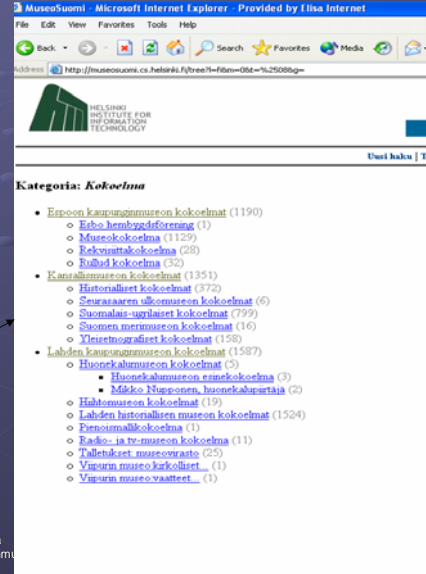
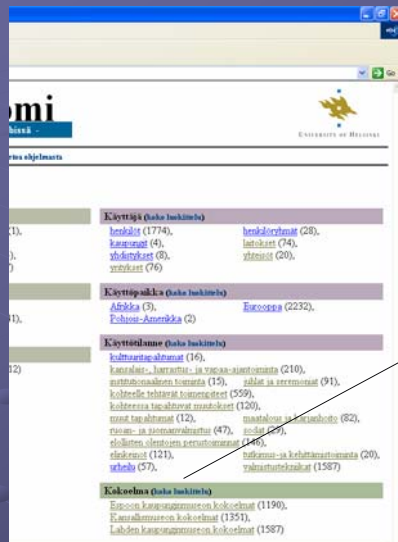
- meronymia eli osa-kokonaisuussuhde yksilöiden välillä
- hyponymia eli luokka-aliluokkasuhde paikan käsitteiden välillä

ajat-ontologia: jakautuminen intervaleihin

- o [historiallinen aika](#) (3023)
  - [keskiaika](#) (11)
  - [uusi aika](#) (3013)
    - [sodat](#) (612)
      - [I maailmasota](#) (215)
      - [II maailmansota](#) (430)
- o [vuosisadat](#) (3012)
  - o [1600-luku](#) (13)
  - o [1700-luku](#) (123)
    - [1700-1749](#) (21)
    - [1750-1799](#) (27)
  - o [1800-luku](#) (375)
    - [1800-1809](#) (70)
    - [1810-1819](#) (64)
    - [1820-1829](#) (88)
    - [1830-1839](#) (84)
    - [1840-1849](#) (75)
    - [1850-1859](#) (92)
    - [1860-1869](#) (81)
    - [1870-1879](#) (96)
    - [1880-1889](#) (120)
    - [1890-1899](#) (162)
  - o [1900-luku](#) (2599)
    - [1900-1909](#) (189)
    - [1910-1919](#) (290)
    - [1920-1929](#) (313)
    - [1930-1939](#) (466)
    - [1940-1949](#) (388)
    - [1950-1959](#) (556)
    - [1960-1969](#) (561)
    - [1970-1979](#) (463)
    - [1980-1989](#) (309)
    - [1990-1999](#) (147)
  - o [2000-luku](#) (22)

kokoelmat-ontologia

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

7 ontologiaa

Ontologia	Sisältö	Koko
Museoalan ontologia MAO	Museoalan käsitteistö. Kehitty MASA-tesauruksesta.	n. 6900 yleiskäsitettä taksonomisesti luokiteltuna.
Esineet	Konkreettisten kokoelmaobjektien taksonomia.	MAO:n osa, 3227 luokkaa.
Materiaalit ja aineet	Taksonomia materiaaleista, joista konkreettiset objektit on valmistettu.	MAO:n osa, 364 luokkaa.
Tapahtumat	Yhteiskunnan tapahtumien ja prosessien taksonomia.	MAO:n osa, 992 luokkaa.
Toimijat	Yksilöiden, yritysten ym. toimijoiden yksilöiden ja käsitteiden ontologia.	26 käsitettä ja 1715 yksilöä.
Paikat	Paikkakäsitteiden (kylät, kaupungit jne.) ja näiden yksilöiden ontologia.	33 käsitettä ja 864 yksilöä (hyponymia ja meronymia).
Ajat	Aikakausien ontologia aikaintervalleina.	57 käsitettä.
Kokoelmat	Museoiden ja kokoelmien ontologia.	22 käsitettä ja 24 yksilöä.

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

Kohteen ominaisuudet

● Kohdetiedot

- nimi
- numero
- materiaali
- mitat
- kuvailu
- asiasanat
- kuva
- (OCM-luokitus)
- (väri)
- (tyylisuunta)

● Käyttötiedot

- käyttäjä
- käyttöpaikka

● Valmistustiedot

- valmistaja
- valmistusaika
- valmistuspaikka
- valmistustapa
- valmistustekniikka

● Kokoelmatiedot

- vastuumuseo
- museokokoelma

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

Muutama näkökulma esineen ominaisuuksien arvoihin

- esineen yleisnimi ja nimen tarkenne
- esineen materiaali
- esineen valmistustekniikka

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

● esineen yleisnimi ja nimen tarkenne

■ termin valinta

- käytä käytössä vakiintuneita yleistermejä (YSA, MASA)
- vaikeasti annotoitavia : päällispohja, visuaalinen väline, vahakiillotusmusterasia, kana, kuolaimen tapainen nahka, porkkana-riisilaatikkojauhepakkaus...

■ kirjoitusasu

- sorsit/shortsit, shaali/saali, pyyheliinanpeite/pyyheliinapeite, pitkät housut/pitkähousut

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

● synonymia (yksi käsite, monta termiä)

- käsipaikka, käsipaikku, käsiliina, käsipaikan pää = käsipaikka
- liinalakki ja tanu
- **hallitaan termikorttien avulla**

● homonymia (yksi termi, monta käsitettä)

- viuhkat (asuste, kyntöväline)
- viitat (vaate, opaste)
- paulat (nauhat, pyydys, verkonpaulat)
- pilkit (naula, kalastusväline)
- **vaatii annotoijan apua**

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

● esineen materiaali

- annomobiili tunnistaa perusmuodossa olevat materiaalit
  - puuvilla, puu, lasi, kumi, fajanssi...
- tunnistamattomat eli annotoitavat arvot
  - esim. puuvilla –variaatiot
    - 100% puuvilla
    - puuvillasekoite
    - puuvillasametfia
    - puuvillatoimikasta
    - plastiikkapinnoitettua puuvillapalttinaa,
    - harvaa palttinasidoksista puuvillakangasta, jossa painettuja ruusukuviota

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

■ yhdyssanojen ripustautuminen

- ”villakangas” vs. ”villa, kangas”
- ”koivuvaneri” vs. ”koivu, vaneri”

- **kangas** tekstiilimateriaalit--**kangas**
- **villa** tekstiilikuidut--luonnonkuidut--
eläinkuidut--villat ja karvat--**villa**
- **vaneri** rakennustarvikkeet--levyt—puulevyt--**vaneri**
- **koivu** kasvikunnan materiaali--puu--**koivu**

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

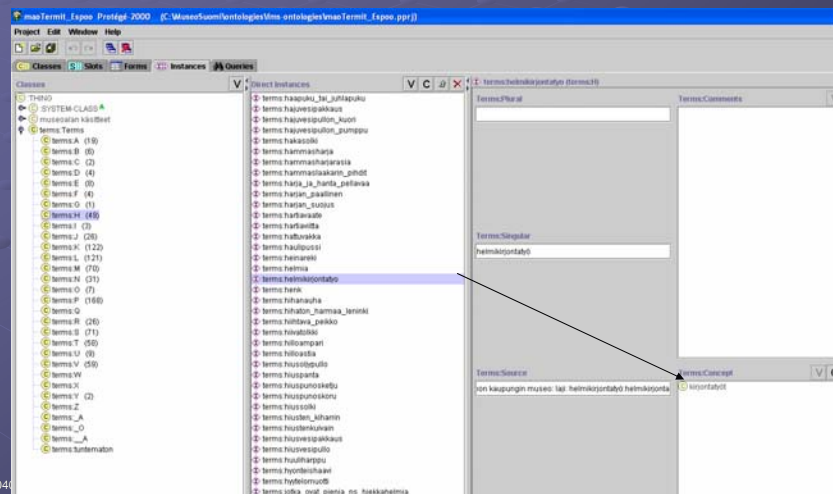
- esineen valmistustekniikka
  - termin kirjoitusmuoto
    - sahattu → sahaus
    - veistetty → veisto
    - ommeltu → ompelu
    - taottu → taonta
    - jne
  - annomobiili ei tunnista:
    - palatyöstö
    - pallomainen kermakko
    - koottu nauloilla
    - kahdesta kappaleesta koottu
    - yhdestä puusta tehty
    - taivutettu mutkalle
    - leveästä jalasta nousee hoikka sääriosa
    - jne

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupungin museo
HIIT

Termien annotointi

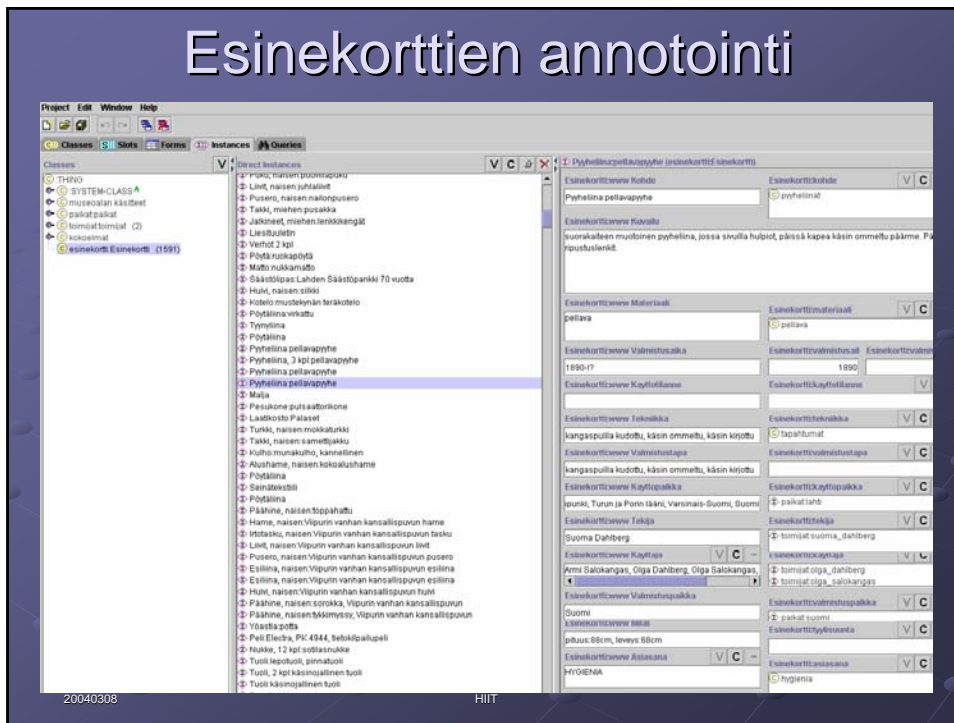
- termin liittäminen oikeaan käsitteeseen

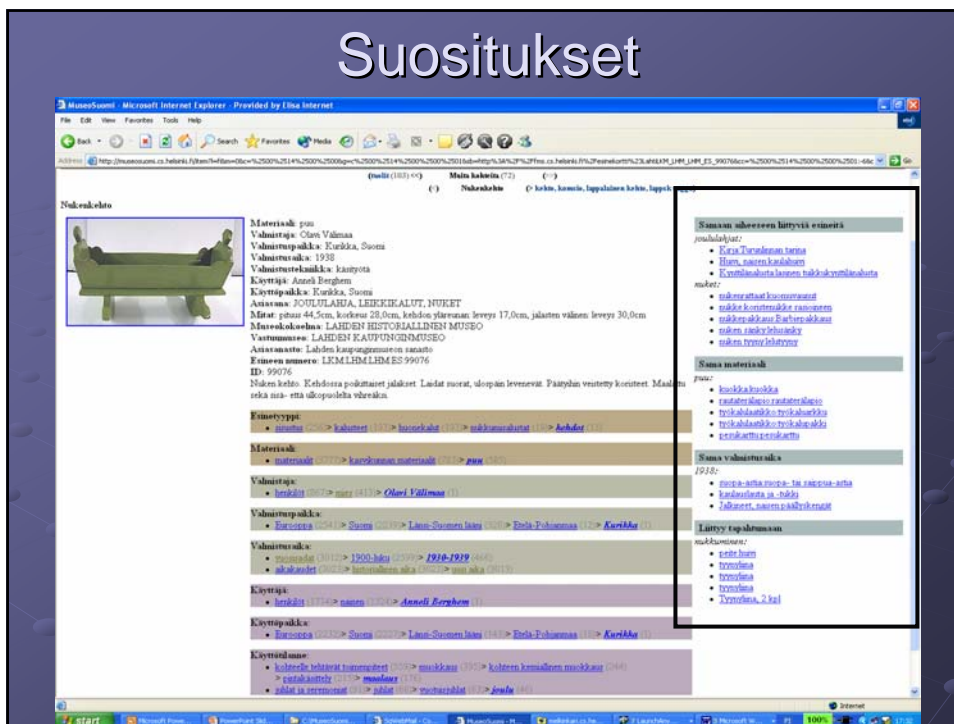
2004

Esinekorttien annotointi

Suosituksset

Suosituksset

- suositukset
  - sama materiaali
  - sama valmistaja
  - sama valmistusaika
  - sama valmistuspaikka
  - sama käyttäjä
  - sama käyttöpaikka
  - liittyy esinetyyppiin
    - jos esine kuuluu esineluokkaan x, se liittyy esineluokkaan y
      - masa ruuvimeisselit liittyy luokkaan masa ruuvit
      - masa neulemallit liittyy luokkaan masa neuletyöt
      - masa purjelavat liittyy luokkaan masa purjeet
  - liittyy tapahtumaan
    - jos esine kuuluu esineluokkaan x, se liittyy tapahtumaluokkaan y
      - masa naunahangot liittyy tapahtumaan masa punonta
      - masa tyjjeräudat liittyy tapahtumaan masa tyjkeempyynti
      - masa leipävarjaukset liittyy tapahtumaan masa leipominen
  - samaan aiheeseen liittyvät esineet
    - asiasanayhteys
  - suosituksissa hyödynnetään myös MASAn termisuhteita

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT

Lopuksi

- merkkijonojen tunnistamisesta merkitysten tunnistamiseen
- sisältötyö vaatii yhteistyötä museotyöntekijöiden ja tietotekniikan alan asiantuntijoiden välillä
- museon luettelointitietojen yhteismitallisiksi saattaminen tulevaisuuden painopistealueeksi

semanttista samoilua ja laadukasta luettelointia

20040308

Suvi Kettula
Espoon kaupunginmuseo
HIIT